قواعد سلیمیه

فارسیه

اثر

ئس انجمن تفتیش ومعاینه در نظارت معارف

احمد حمدی

استانبول

(مطبعهٔ عثمانیه) ده طبع اولنمشدر

۱۳۰۲

قواعد سلیمیه

اثر

رئیس انجمن تفتیش ومعاینه در نظارت معارف

احمد حمدی

استانبول

مطبعهٔ عثمانیه — در چنبرلی طاش

١٣٠٢

بسم الله الرحمن الرحيم

تمايلات طبيعت بشريه جهت علياده وهرنفس فنون ومعارفه عائد اوله‌جق آثارینی رهین قبول ایده‌بیلمك املنده بولندیغندن بونجه اعصار وازمنه دنبری سائقهٔ طبیعتك تأثیراتیله موقع انتشاره وضع ایدلمکده اولان تألیفاتك اك مکمللرینك والك پارلاقلرینك زمان ظهوری شو ایچنده یشادیغمز عصر حمید میمنت مزید اولدیغنی اثباته حاجت یوقدر ٭
معهذا که زیور آرای سریر شوکت واجلال ولی نعمت بینتمز پادشاه ستوده خصال افندمز حضرتلرینك التفات جهاندرجات ظل اللهیلری ارباب حمیت وغیرت واصحاب شوق وهمت اولان بندکان صداقت‌عنوانك بویولده‌کی اقدامات متوالیه‌لرینك اشعهٔ امنیه وآمالی اولدیغی دخی بی اشتباهدر ٭
ایشته سایهٔ هماوایه حضرت ملکداریده آفتاب معارفدن انوار اقتباس ایدن کنجلریمز ایچون قواعد فارسیه‌نك مکملیت تحصیلنده سهولتبخش اوله‌جق برصورت مختصره وشیوهٔ مفیده‌ده اولمق اوزره بررسالهٔ فارسیه‌نك تألیف وترتیبی خصوصی نظارت جلیلهٔ معارفك تصویب وتکلیفی ومجلس کبیر معارفك قرار وتنسیبیله عهدهٔ بندکانه‌مه احاله بیورلمش اولدیغی حالده هرنصلسه برمدتدنبری کثرت اشغال عاجزانه‌م بوامرك تأخیر انجازینه سببیت ویرمش ایدی ٭

(الامور مرهونة باوقاتها) مصداقنجه الحالة هذه مقام عالیٔ وكالت كبرایه زینتبخشا (فخامتلو دولتلو سعیدی پاشـا) حضرتلرینك مؤلفین حقنده دركار اولان توجهات سـنیه‌لری ونظارت جلیلهٔ معارف عمومیه‌یه رونق افزا (عطوفتلو علی فؤاد بك افندی) حضرتلرینك بالفعل نشر علوم ومعـارف قضیهٔ معتنابهاسنه مصروف اولان هممات برگزیدهٔ علیه‌لری سائقه‌سیله سالف‌الذكر قواعد فارسیه رساله‌سی فن مذكورك مسائل صرفیه ونحویه‌سنی جامع وهرقاعده تكلم صبیانه مدار اوله‌جق صورتده تطبیقـاتی مشتمل اولدیغی حالده عاجزانه تألیف وترتیب اولنه‌رق (قواعد فارسیهٔ سلیمیه) نامیله تسمیه قلندیغی حالده موقع انتشاره وضع اولندی .

(وباالله التوفیق)

❊ اسامی مفرد ❊

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
خدا	الله	گرم	صیجاق	دوشنبه	بازارایرتسی
ایزد	الله	بهار	بهار	سه‌شنبه	صالی
پیامبر	پیغمبر	تابستان	یاز	چهارشنبه	چارشنبه
فرشته	ملك	پاییز	گوز	پنجشنبه	پنجشنبه
آسمان	گوك	زمستان	قیش	آدینه	جمعه
زمین	یر	سال	ییل	مردم	آدم
آفتاب	گونش	امسال	بو ییل	مرد	ارکك
ماه	آی	پارسال	گچن ییل	زن	قاری
اختر	یلدز	روز	گون	شوهر	قوجه
خاور	مشرق	امروز	بوگون	دوشیزه	باکره
باختر	مغرب	شب	گیجه	دختر	قز
ابر	بولوت	دیروز	دونکون	عروس	گلین
باران	یغمور	پریروز	اولکی گون	بیوه‌زن	طول قادین
برف	قار	فردا	یارین	فرزند	اولاد
یخ	بوز	پس‌فردا	اوبرگون	پسر	اوغل
تگرك	دولو	بامداد	صباح	پدر	بابا
باد	روزگار	هفته	هفته	مادر	انا
گردباد	قصرغه	شنبه	جمعه ایرتسی	برادر	ارکك قرداش
سرما	صغوق	یکشنبه	بازار	همشیره	قزقرداش

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بچه	یاوری	بستر	دوشك	کام	دماغ
کودك	چوجق	دواج	یورغان	لب	طوداق
نیا	بیوك بابا	بالین	یصدق	زبان	دیل
نبیره	طورون	جامه	اوربا	گوش	قولاق
خویش	اقربا	پیراهن	گوملك	ابرو	قاش
خود	کندی	زیرجامه	دون	روی	یوز
بیگانه	یابانجی	گریبان	یاقه	رخسار	یناق
پدراندر	اوکی بابا	دامن	اتك	چهره	صورت
پسندر	اوکی اوغل	پوستین	کورك	زنخ	چکه
جوان	یکت	پشم	یوك	ریش	صقال
برنا	گنج	ابریشم	ایپك	بروت	بیق
پیر	اختیار	پنبه	پموق	گیسو	صاچ
خانه	او	سر	باش	زلف	صاچ
در	قپو	تارك	تپه	موی	توی
بام	طام	چشم	گوز	گلو	بوغاز
جای	یر	مردمك	ببك	گردن	بویون
چاه	قویو	مژه	کرپك	سینه	گوکس
ریسمان	ایپ	بینی	برون	دوش	اوموز
نمد	کچه	دهان	آغز	بازو	قول
قالی	خالی	دندان	دیش	دست	ال

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
انکشت	پرمق	سخن	سوز	بز	کچی
ناخن	طرناق	بانك	سس	بزغاله	اوغلاق
کف	آوج	یاد	خاطرلامق	اسب	آت
وارن	دیرسك	فراموش	اونتمق	خر	اشك
زانو	دیز	کندم	بغدای	استر	قاطر
ناف	کوبك	جو	ارپه	شتر	دوه
سوراخ	دلیك	ارزن	طاری	مادیان	قیصراق
شکم	قارین	آرد	اون	نر	ارکك
روده	بغرصاق	نان	اتمك	ماده	دیشی
پشت	ارقه	آب	صو	کرك	قورت
میان	بل	کوشت	ات	روباه	تلکی
دل	یورك	تخم مرغ	یومورطه	خرکوش	طاوشان
جکر	جکر	روغن	یاغ	موش	صیچان
خون	قان	شیر	سود	کربه	کدی
پای	اياق	پی	ایچ یاغی	شیر	ارسلان
پوست	دری	ماست	یوغورت	پلنك	قپلان
خنده	کولمك	کوسفند	قویون	نهنك	تمساح
کریه	آغلمق	بره	قوزی	ماهی	بالق
اشك	کوز یاشی	کاو	اوکوز	مار	ییلان
سرشك	کوز یاشی	ماده کاو	اینك	اژدها	اژدرها

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
کژدم	عقرب	سیب	الما	راه	یول
کیك	پیره	امرود	ارمود	سنك	طاش
سپش	کهله	به	ایوا	خارا	مرمر
ملخ	چکرکه	آنار	نار	آهن	تیمور
ماکیان	طاوق	نارنج	ترنج	مس	باقر
کبوتر	کوکرجین	انکور	اوزوم	سیم	کموش
کیك	ککلك	خربزه	قاون	زر	التون
تذرو	سولین	هندوانه	قاربوز	رو	تونج
کنجشك	سرچه	خیار	خیار	برنج	پرنج
سمانه	بلدیرچین	کدو	قیاق	اسرب	قورشون
زاغ	قرغه	زردالو	زردالی	ارزیز	قلای
زغن	قوزغون	الوچه	اریك	کاوله	کله
باز	قرچیقای	شفتالو	شفتالی	تفنك	تفنك
پر	قناد	کاوالو	شاه‌اریك	شمشیر	قلیج
دم	قویریق	کردکان	جوز	تیغ	قلیج
درخت	اغاج	پسته	فستق	خنجر	قامه
کیاه	اوت	خاك	طپراق	سوزن	ایکنه
برك	یپراق	دشت	چول	کارد	بچاق
شکوفه	چیچك	کوه	طاغ	تیر	اوق
بر	میوه	دره	اوه	نیزه	مزراق

فارسی	ترکی
سپر	قالقان
طوپ	طوب
قلمتراش	قلمتراش
خامه	قلم
کلك	قلم
کاغذ	کاغد
قدزن	مقطع
مداد	مرکب
دوات	دوید

❋ اسماء اعداد ❋

فارسی	ترکی
یك	بر
دو	ایکی
سه	اوچ
چهار	درت
پنج	بش
شش	التی
هفت	یدی
هشت	سکز
نه	طقوز

فارسی	ترکی
ده	اون
یازده	اونبر
دوازده	اون ایکی
سیزده	اون اوچ
چارده	اون درت
پانزده	اون بش
شانزده	اون التی
هفتده	اون یدی
هژده	اون سکز
نوازده	اون طقوز
بیست	یکرمی
بیست یك	یکرمی بر
بیست دو	یکرمی ایکی
بیست سه	یکرمی اوچ
بیست چار	یکرمی درت
بیست پنج	یکرمی بش
بیست شش	یکرمی التی
بیست هفت	یکرمی یدی
بیست هشت	یکرمی سکز
بیست نه	یکرمی طقوز

فارسی	ترکی
سی	اوتوز
چهل	قرق
پنجاه	اللی
شصت	التمش
هفتاد	یتمش
هشتاد	سکسان
نود	طقسان
صد	یوز
دویست	ایکیوز
سه صد	اوچیوز
چارصد	درتیوز
پانصد	بشیوز
هزار	بیك
دوهزار	ایکیبیك
سه هزار	اوچبیك
چارهزار	درتبیك
پنجهزار	بشبیك
ششهزار	التیبیك
هفتهزار	یدی بیك
هشتهزار	سکز بیك

فارسی	ترکی
نه‌هزار	طقوزبیك
ده‌هزار	اون‌بیك
دوازده‌هزار	اون ایکیبیك
پانزده‌هزار	اون‌بشبیك
صد هزار	یوز بیك
هزارهزار	بیك‌بیك

اعداد کسریه

فارسی	ترکی
نیم	یارم
سه یك	اوچده بر
چهاریك	دردده بر
پنجیك	بشده بر
ششیك	التیده بر
هفتیك	یدیده بر
هشتیك	سکزده بر
نه یك	طقوزده بر
ده‌یك	اونده بر
الخ	

اعداد توصیفیه

فارسی	ترکی
نخستین	برنجی
دوم	ایکنجی
سوم	اوچنجی
چارم	دردنجی
پنجم	بشنجی
ششم	التنجی
هفتم	یدنجی
هشتم	سکزنجی

اوصاف

فارسی	ترکی
سفید	بیاض
سیاه	قره
سبز	یشیل
زرد	صاری
کبود	کوك
سرخ	قرمزی
کلکون	پنبه
روشن	آیدین و صاف
تیره	بولانق
رخشان *	پارلاق
درخشان *	پارلاق
تابان	ضیاویریجی
تاریك	قرانلق
باریك	اینجه
ستبر	قالین
بلند	یوکسك
بالا	یوقاری
فراز	یوقیش
پائین	اشاغی
زیر	الت
نشیت	انیش
کوتاه	قیصه
پهن	یصی و آکای
فراخ	ککش
توانا	قوی
ناتوان	ضعیف
تیز	کسکین
بران *	کسیجی
بسیار	چوق
بس	یتر
اندك	آز
برخی	برآز

* بونلر صفت مشبهه یعنی اسم فاعل سماعیدرلر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
کم	آکسوك وآز	شیرین	طتلو	کج	اکری
فراوان	بول	تلخ	آجی	دروغ	یلان
پر	طولی	ترش	اکشی	لاف	بوش‌لاقردی
بزرك	بیوك	بیزه	طتسز	گرد	یوارلق
خورد	اوفاق	نرم	یومشاق	دراز	اوزون
کوچك	کوچك	سخت	قتی	گران	آغر
خوب	کوزل	خشك	قوری	ارزان	اوجوز
نیك	ایی	تر	یاش	شایان	* لایق اولان
به	ایی	درست	طوغری	شایسته	لایق
زشت	چرکین	راست	دوز	سزا	لایق
بد	کوتی			مفت	بادهوا

❊ اوصاف تفضیلیه اسمك آخرینه تر لفظنك علاوه‌سیله ❊
❊ افاده اولنور ❊

بهتر	دها ایی	کمتر	دها آز	پستر	دها آلچق

❊ اوصاف تصغیریه اسمك آخرینه ادات تصغیر اولان کاف ❊
❊ علاوه‌سیله افاده اولنور ❊

بابك	باباجق	تنك	اینجه‌جك
مامك	اناجق	مردمك	سکبلء

* بودخی صفت مشبهه‌در

مضمرات

ضمائر منفصله

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
تو	سن	تان	سز	ام	بو
او	او	شان	انلر	آنان	آنلر
ما	بز	مان	بز	اینان	بونلر
شما	سز	یم	بز	اینها	بونلر
ایشان	آنلر			انها	انلر

اشارات

فارسی	ترکی
وی	او
آن	او
این	بو
من	بن

ضمائر متصله

فارسی	ترکی
م	بن
ت	سن
ش	او

کنایات

فارسی	ترکی
چند	نقدر
چندان	اوقدر
چندین	بوقدر

تطبیقات

فارسی	ترکی
بمن	بکا
بتو	سکا
بشما	سزه
برمن	بنم اوزریمه
برما	بزم اوزریمزه
برای من	بنم ایچون
برای ایشان	انلر ایچون
ازمن	بندن
ازاو	اوندن

فارسی	ترکی
مرا	ابنی
ترا	سنی
خدای بزرك	بیوك الله
آسمان بلند را	یوکسك کوکی
آفتاب درخشانرا	پارلاق کونشی
وستارهای بیشمار را	صایبسز یلدزلری
وبادوزان را	اسن روزکاری
وزمین کردرا	یوارلق یری

فارسی	ترکی
وابربارنده‌را	یاغدیریجی بولوتی
وروزرا	کوندزی
وشب را	کیجه‌یی
برای‌مابندکان	بزبنده‌لرایچون
زبانرا برای سخن	دیلی سوز ایچون
ودهانرا برای خوردن	اغزی یمك ایچون
وچشم را برای دیدن	کوزی کورمك ایچون
وکوش‌را برای شنیدن	قولاغی ایشتمك ایچون
ودست وپارا	ال واياغی
برای کوشش	چالشمق ایچون
آفرید	یاراتدی
درخت پر بار	میوه‌لی اغاج
ازبیدبی بر	میوه‌سزسوکیتدن
وازسیم‌خالص	خالص‌کموشدن
زرکم عیار	عیاری ناقص اولان التون
وزبان فصیح	فصیح دیل

فارسی	ترکی
ازتیغ تیز	کسکین قلیجدن
وازخنجرخونریز	قان دوکیجی قامه‌دن
قلم‌جواهررقم	جواهریازان‌قلم
بهتراست	دها ایودر
یك‌بازبلندپرواز	بریوکسکدن اوچان‌طوغان
ازهزارزغن	بیك‌قوزغوندن
ودوبلبل‌ترانه‌ساز	ایکی نغمه ایدن بلبل
ازدویست هزار بوم	ایکیوز بیك‌بایقوشدن
وسه‌کبوترنامه‌بر	اوچ مکتوب کتورن‌کوکرجین
ازهزارهزارزاغ‌سیاه‌پر	برملیون سیاه قنادلی قارغه‌دن
بسیارخوب‌است	چوق‌ایودر
برادر او	انك قرنداشی
ازپسرمن	بنم اوغلمدن
بسیارنادان‌است	چوق‌جاهلدر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بچهٔ من	بنم چوجغم	رونده‌تراست	دها یوریکدر
از بچهٔ شما	سزك چوجغکزدن	کاردمن	بنم بچاقم
کوچکتراست	دها اوفاقدر	از نیزهٔ تو	سنك مزراقکدن
پدرمن	بنم پدرم	برانست	دها کسکیندر
از پدرتو	سنك پدرکدن	ساعت من	بنم ساعتم
سالخورده‌تراست	دها یاشلیدر	ازساعت تو	سنك ساعتکدن
اسب من	بنم آتم	گرانبهاست	بهالیدر
ازاسب	شماسزك آتکزدن	* این قلم کیست ؟	بو قلم کیمکدر

هرلسانده کلامك اجزاسی اولان کلمه اوچ اولدیغی کبی فارسیده دخی اوچدر انلرده (اسم • فعل • ادات) در •

۱ — اسم برشی یاخود برشخصی بیلدیرن کلمه‌در (سلیم وامین • آسمان • وزمین) کبی‌که بونلردن ایکی اولکیلر اشخاص انسانیه‌نك آدلری وایکی صکره‌کیلر کوك و یرك اسملریدر •

۲ — فعل اوچ زمانك برنده واقع‌اولان حال وایشی بیلدیرن کلمه‌در مثلا کورمك واوکرنمك معناسنه (دیدن وآموختن) مصدرلرندن « دید وآموخت • بیند وآموزد • ببین و بیاموز » کلمه‌لری کبی ایکی اولکیلر ماضی وایکی اورته‌کیلر مضارع وایکی صوکده‌کیلر امر حاضردر •

* استفهام فارسیده (ایا وکی) کبی لفظلریله افاده اولنور •

٣ — ادات خود بخود برمعنایی افاده ایده‌میوب انجق برابر بولندقلری کلمه‌یه برمعنا علاوه ایدر کلمه‌در ٠
مثلا « درمکتب اکر خواند » لفظلرنده اولان (در ٠ اکر) کلمه‌لری کبی که اولکی مکتبده معناسنی وایکنجی اوقور ایسه معناسنی یعنی اولکی (ده) وایکنجی (ایسه) لفظی (مکتب) و (خواند) کلمه‌لرینه علاوه ایدرلر ٠
اسم — اوچ نوعدر (١) اسم ذات درکه مثاللری مرورایلدی (٢) اسم صفاتدر سالف الذکر آق وقره معناسنه اولان (سفید وسیاه) کبی صفات سماعیه‌لر وکوریجی ویا کورن واوکرنیجی واوکرنان معناسنه اولان (بیننده ٠ آموزنده) کبی اسم فاعل وامثالی صفات قیاسیه‌لردر (٣)(دیدن وآموختن) کبی مصدردرکه مصدر دالی ومصدر تائی ناملریله ایکی نوع اوله‌رق فارسی فعللرینك مأخذلری بولنمشلردر لکن (دیدار و بینش ٠ کفتار وکفتکو) کبی کوریش وسویلیش معناسنی افاده ایدر اسم مصدرلردن هیچ برفعل مشتق اولماز ٠ وکذا (کفت وشنید ٠ دادوستد) کبی مقابلیله برابر استعمال اولنان ماضی صیغه‌لری دخی مصدر معنالرینی افاده ایدرلر ٠
فعل ماضی — درت قسمدر بری (ماضی شهودی) دینلان ماضیٔ مطلقدرکه مصدرلردن ادات مصدر اولان نونی حذف وماقبلی ساکن قلنمغله حاصل اولور مثلا (دیدن) مصدرندن « دید » و (آموختن)

مصدرندن « آموخت » كبى . ايكنجى فارسيده اكثريا اسم مفعول صيغه سيله مشترك بولنان (ماضئ نقلى) دركه هرقنغى ماضى مطلقك آخرينه بر (هاء) رسميه علاوه سيله حاصل اولور مثلا « ديده . آموخته » كبى كه كورمش واوكرنمش ديمكدر .
اوچنجى (حكايت حال ماضى) دنيلان ماضئ استمرارى دركه ماضى مطلقك اولنه ادات حال اولان بر (مى) لفظى كتورلمكله حاصل اولور « مى ديد . مى آموخت » كبى كه كوريبور ايدى واوكرنيور ايدى ديمكدر .
دردنجى (حكايت حال ماضى در ماضى) دنيلان ماضى بعيدركه ماضى نقلينك آخرينه بر (بود) لفظى علاوه سيله حاصل اولور « ديده بود . آموخته بود » كبى كه مفناسى كورمش ايدى واوكرنمش ايدى ويا كوردى ايدى واوكرندى ايدى ديمكدر .
فعل مضارع — حروفى مصدرك برطاقم حرفلره تبديل ايتمسيله درلو درلو هيئتلرده كاور مثلا (ديدن) مصدرندن « بيند » و (آموختن) مصدرندن « آموزد » كبى كورر واوكرنير ديمكدر بونلردن اولكنده حروف مصدر بتون تبديل ايتديكى كبى ايكنجيده (خا) د زايه د تبديل ايدر . مصدر تائيدن ماضيسنك (تا) سى « داله » قلب اولندقدن صكره حروف مصدرندن بعضكره (فا) « بابه » ويا « بايه » ويا « واوه » تبديل ايدر سويلك معناسنه (كفتن) مصدرندن مضارع « كويد » وسپورمك معناسنه (رفتن) دن « روبد » وكيتمك معناسنه

(رفتن)دن « رود » كلديكى كبى (شين)« رايه » ويا « زايه» تبدل ايدر مثلا نقش ايتمك معناسنه (نكاشتن) مصدرندن مضارع « نكارد » كلديكى كبى مالك اولمق معناسنه (داشتن) مصدرندن مضارع « دارد » وقالدرمق معناسنه اولان (افراشتن) مصدرندن افراز دكلور (وهكذا) اكثريا مصدر داليدن ماضيسنك آخرى دال اولان مضارعده دالك ماقبلى(يا)اولنجه يا حذف اولنور يرتمق معناسنه (دريدن) مصدرندن فعل ماضى « دريد » و « درد » فعل مضارع كلور دالك ماقبلى (واو) اولنجه واوحذفله يرينه الف يا كتوريلور آچمق معناسنه (كشودن) مصدرندن « دكشود . كشايد » كبى دالك ماقبلى (را) ايسه بعضا را مفتوح قلنور كتورمك معناسنه (بردن مصدرندن برد . كبى و بعضاً (را)دن اول بر « الف » كتوريلور تسليم ايتمك معناسنه (سپردن) مصدرندن « سپرد وسپارد » كبى فعل مضارع حال ايله استقبال بيننده مشترك اولوب حال معناسنى افاده ايتمك ايچون اولنه بر (مى) اداتى كتوريلور « مى بيند . مى آموزد » كبى كه معناسى كوريور واوكرنيور ديمكدر .

فعل مضارع استقبال — معناسنى افاده ايتمك ايچون اولنه ايجاب ايدن ضميره متصل بر (خواه) لفظى كتورلمكله حاصل اولور « خواهد ديد . خواهى آموخت » كبى معناسى كوره‌جكدر واوكرنه‌جكسن ديمكدر . فعل ماضينك مجهولى

ماضی نقلینك آخرینه بر (شد) و فعل مضارعك مجهولی آخرینه بر (شود) لفظی علاوه‌سیله حاصل اولور « دیده‌شد • اموخته شدو دیده‌شود آموخته‌شود » کبی و استقبالك مجهولی ماضی نقلینك آخرینه (خواهدشد) علاوه‌سیله حاصل اولور « دیده خواهد شد • آموخته خواهدشد کبی • بر ده فارسیده افعال لزومیه و اقتداریه دینلان (باید وتواند) کبی فعللر واردرکه افعال سائره‌نك ماضی ومضارعی ایله ترکب ایدر مثلا فعل لزومیده » باید خواند • (بایدکه بخواند) معناسی اوقومق کرك‌ و فعل اقتداری‌ده « تواند خواند • تواندکه بخواند » دینور معنــاسی ینه اوقومق کرك و « شایدکه خواند • شایدکه بخواند » دخی لیاقت فعلی اولوب معناسی احتمالکه اوقویه بیلور دیمکدر •

امر — حاضر فعل مضارعك آخر حرفی حذف اولنمغله حاصل اولور (بین • آموز) کبی کورو اوکرن دیمکدر امر غائب مضارع صیغه‌سیله مشترك اولوب قرینه ایله و یا اولنه بر (با) کتورمکله بر برندن فرق اولنور مثلا بیند صــیغه‌سی مضارع اوله‌رق کورر معناســنه اولدیغی حالده امر غائب اوله‌رق کورسون معناسنی افاده ایدرکه اولزمان با ایله (ببیند) دینور بعضکره فعل ماضــینك اولنه لزوم فعلنك مضــارعی ادخال اولندقده دخی امر معناسنی افاده ایدر مثلا (باید دید • بایدکه بیاموزی) کبی معناسی کورملیدر واوکرنملیسك دیمکدر •

فارسیده تثنیه صیغه‌سی اولمدیغی کبی مذکرله مؤنثك جمعلریده مساوی اولدقلرندن امر ونهیك غیری هر بر فعل بالکز التی صیغه ایله تصریف اولنور مثلا مفردك آخرینه بر(ند)ویا(ید) لفظی علاوه اولندقده جمع وبر (میم)ساکنه علاوه اولندقده متکلم وحده صیغه‌سی و(یاء) ساکنه کتوریلور ایسه مخاطب ومخاطبه ویا ایله برابر برمیم ساکنه کتوریلور ایسه متکلم مع الغیر صیغه‌سی حاصل اولور ٠

❋ مصادر ❋

مصادر دالی پنج نوعست زیرا در مصدر دالی پیش از حرف دال بهمه حال یکی از پنج حرفهای (یارنو) خواهد بود	داللی مصدرلر بش قسمدر چونکه مصدر دالیده (یارنو) کلمه‌سنك بش حرفلرندن بری بهمه حال بولنه‌جقدر ٠

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیدن	کورمك	نوشیدن	ایچمك	رمیدن	اورکمك
شنیدن	ایشتمك	دریدن	یرتمق	بریدن	کسمك
کشیدن	چکمك	دویدن	قوشماق	پریدن	اوچماق

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
رهیدن	قورتلمق	خوردن	یمك	راندن	سورمك
رسیدن	ایریشمك	بردن	کتورمك	فشاندن	صاچمق
دادن	ویرمك	شمردن	صایمق	بودن	اولمق
زادن	طوغمق	سپردن	تسلیم ایلمك	سودن	سورتمك
فتادن	دوشمك	فشردن	صیقمق	ربودن	قاپمق
ایستادن	طورمق	خواندن	اوقومق	درودن	بیچمك
فرستادن	کوندرمك	ستاندن	آلمق	فرمودن	بیورمق
کردن	ایلمك	ماندن	قالمق	کشودن	آچمق

❋ مصادر شاذه ❋

آمدن	کلمك	زدن	دوکمك	شدن	اولمق

مصدرلریدرکه دالرك ماقبلنده (یاونون) حرفلرندن بری بولنمیور وماضیلرنده دالرك ماقبلی ساکن اولمیور ٠

بالجمله فارسی مصدرلرك معناسی ترکجه‌ده (مك) و (مق) لفظلری ایله نهایتلنور لکن فارسیده کولمك اغلامق معنالرینه اولان (خنده) (وکریه) وامثالی بعض لفظلراسماء جامده‌دن اولدقلری حالده مصدر معناسنی افاده ایلدکلری کبی کبه‌وبویون معنالرینه اولان (ابستن) و (وکردن) لفظلری دخی اسماء جامده‌دن اولدقلری حالده فارسی مصدرلری کبی تاونون ودال نون ایله نهایتلنورلرایسه‌ده مصدر دکلدر!

❊ مصادر تعدیه ❊

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
نوشانیدن	ایچورمك	رسانیدن	ایریشدیرمك	رهانیدن	قورتارمق

❊ وظیفهٔ شاکرد این چند چیز هاست ❊

(شاکردك وظیفه‌سی بوبرقاچ شیلردر)

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بامداد پیش ازهمه بمکتب آمدن	صباحلین هرکسدن اول مکتبه کلمك	درشب برای ازبرکردن درس کتاب خودرا بخانه بردن	کیجه درس ازبر ایتمکیچون کتابنی اوه کتورمك
هرروزدرس خودرا ازبرکردن	هرکون درسنی ازبر ایتمك	پیش خواجه باادب نشستن	اوستاذ خواجه‌سنك حضورنده ادبله اوطورمق
پس ازدرس باقیقان مذاکره کردن	درسدنصکره ارقداشلریله مذاکره ایتمك	خودرا ازنادانی رهانیدن	کندوسنی جهلدن قورتارمق
هرروز خط نوشتن	هرکون یازی یازمق		

❊ امثلهٔ ماضی شهودی ازمصدر دالی ❊

دید	کوردی	دیدند	کوردیلر	دیدی	کوردك

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیدید	کوردکز	دیدم	کوردم	دیدیم	کوردك

❀ تطبیقات ❀

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
خوش آمدید	خوش کلدیکز	آری تو	اوت سن
صفا آوردید	صفاکتوردیکز	کجا بودی	نره ده ایدك
معلم آمد	خواجه کلدی	من هم درمکتب	بن ده مکتبده
سبقهارا	درسلری	بودم	ایدم
خواندند	اوقودیلر		

❀ امثلهٔ ماضی نقلی مشترك بصیغهٔ اسم مفعول ❀

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیده	کورمش	دیدهٔ	کورمشسن	دیده‌ام	کورمشم
دیده اند	کورمشلر	دیده‌اید	کورمشسکز	دیده‌ایم	کورمشز

❀ تطبیقات ❀

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بزرکوار خدایا	ای بیوك الله	مجلس بپایان رسیده	مجلس نهایته
انچه دروصف	اوشیکه سنك	است	وارمشدر
تو بیان کرده اند	حقکده	ماهم چنان دراول	بز اویله جه
	سویلمشلردر		
همه راخوانده ایم	هپسنی اوقومشز	وصف تومانده	سنك وصفنك
وشنیده‌ایم	وایشتمشز	ایم	اولنده قالمشز

حکایت حال ماضی شهودی

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
میدید	کوریورایدی	میدیدید	کوریور ایدیکز
میدیدند	کوریور ایدیلر	میدیدم	کوریور ایدم
میدیدی	کوریور ایدك	میدیدیم	کوریورایدك

تطبیقات

آنوقتکه تو بازی میکردی	اووقتکه سن او ینایوردك	شماچرا بازی میکردید	سز نیچون اوینایورایدیکز؟
معلم ترا ازدور میدید	خواجه سنی اوزاقدن کوریور ایدی	من قلم رامی تراشیدم	بن قلم یونیور ایدم
		ودیکران نیز بکارمشغول بودند	سائرلردخی ایشله مشغول ایدیلر
مادرس می خواندیم	بزدرس اوقیور ایدك		

حکایهٔ حال ماضی درماضی

دیده بود	کورمش ایدی	دیده بودید	کورمش ایدیکز
دیده بودند	کورمش ایدیلر	دیده بودم	کورمش ایدم
دیده بودی	کورمش ایدك	دیده بودیم	کورمش ایدك

تطبیقات

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیروز پدرت	دون بنی پدرك	اینرا بشما برده	بونی سزه
مرا خوانده بود	چیغرمش ایدی	بودم	کتورمش ایدم
آنان انجا	انلر اورایه	درسرا خوانده	درسی اوقومش
امده بودند	کلمشلر ایدی	بودم	ایدم
تو نیز بردر	سن دخی قپوده	شماهم خوانده	سزده اوقومش
ایستاده بودی	طورمش ایدك	بودید	ایدیکز

ماضی شهودی مجهول

دیده شد کورلدی	دیده شدی کوریلدك	دیده شدم کورلدم
دیده شدند کوریلدیلر	دیده شدید کوریلدیکز	دیده شدیم کورلدك

تطبیقات

درسها خوانده	درسلر	چرا از مکتب	نیچون مکتبدن
شد	اوقوندی	رانده شدی	قوولدك
درسهای ماهمه	درسلریمزك	کدام وقت من	نزمان بن
از نظر	جمله سی	از مکتب	مکتبدن
کذرانیده شد	نظردن کچورلدی	رانده شدم	قوولدم
مصدر ثانی چهار نوعست		مصدر ثانی درت قسمدر	
ما برای امتحان	بز امتحاندن	نمیدانم شما اینجا	بیلیورم سز
از نظارت	اوتری نظارتدن	برای چه آورده	بورایه نیچون
خوانده شدیم	چیغریلدق	شدید	کتوریلدیکز

❋ ماضیٔ نقلی مجهول ❋

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیده شده است	کورلمش در	دیده شده اید	کورلمش ایمشسکز
دیده شده اند	کورلمش ایمشلر	دیده شده ام	کورلمش ایمشم
دیده شدهٔ	کورلمش ایمشسن	دیده شده ایم	کورلمش ایمشز

❋ تطبیقات ❋

شنیدم* که درس	ایشتدم که
جغرافیا خوانده	جغرافیا درسی
شده است	اوقونمش
ایمش و یا
اوقونمشدر

وآنها از مکتب	وآنلر مکتبدن
طرد شده اند	قوولمشلر ایمش

وشما تقبیح کرده آید وسز تقبیح ایلمشسکز

مصدر تائی چهار نوع است
زیرا در مصدر تائی بهمه حال
پیش از تا یکی از چهار حرفهای
کلمهٔ (خسشف) خواهد بود

شده اید	اولمش ایمشسکز
وتو دیروز در	وسن دون
بازار دیده	چارشوده کوریلمش
شدهٔ	ایمشسن

بتو که گفت که سکا کیم سویلدیکه
من در بازار بن چارشوده کورلمش
دیده شده ام	ایمشم

مصدر تائی درت قسمدر
چونکه مصدر تائیده تادن اول
بهمه حال (خسشف) کلمه سنك
درت حرفندن بری اوله جقدر

* ماضی نقلی فارسیده شنیدم وامثالی کبی الفاظله افاده اولنور

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
آموختن	اوکرنمك	کسستن	قیرمق	برداشتن	قالدرمق
کریختن	قاچمق	خواستن	قالقمق	کفتن	سویلمك
ریختن	دوکمك	کاستن	اکسلمك	رفتن	کیتمك
سوختن	یانمق	نوشتن	یازمق	رفتن	سپورمك
دوختن	دیکمك	نشستن	اوتورمق	خفتن	اویومق
پیختن	الهمك	کاشتن	اکمك	سفتن	دلمك
آویختن	اصمق	کشتن	اولدرمك	کوفتن	دوکمك
دانستن	بیلمك	انباشتن	بریکدرمك	شکفتن	آچلمق

❋ تطبیقات ❋

در ترکستان چه	ترکستانده نه	ازتاجران مال	تجاردن
طور کارها است	درلو ایشلر	برداشتن	قالدرمق
	واردر	بکوشش	چالیشه‌رق
زودتر فروختن	چابك صاتمق	وجامه شستن	جامه‌شور یایقمق
وکتاب نوشتن	وکتاب یازمق	وازهرچیز	هرشیدن
جامه دوختن	اوربه دیکمك	پول اندوختن	پاره‌قزانمق

❋ امثلهٔ ماضی شهودی ثانی معلوم ❋

آموخت	اوکرندی	آموختی	اوکرندك	آموختم	اوکرندم
آموختند	اوکرندیلر	آموختید	اوکرندکز	آموختیم	اوکرندك

تطبیقات

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
هرکه خاموش	کیمکه ساکت	هربار درس را	هر دفعه درسکی
نشست	اوتوردی	دانشتی *	بیلور ایدك
در اعتراض	اعتراض قپوسنی	ومشق را	ومشقکی
بست	باغلادی	نوشتی	یازار ایدك
وآسوده زیست	وراحت یشادی	از همه کس	هرکسدن
اگر به پندمن	اگر بنم نصیحتمه	صلهٔ آفرین	تحسین انعامنی الور
کار بستی *	عمل ایده ایدك	یافتی	ایدك
آری انچه شما	بلی اوشیکه سز	همه را بر لوح	هپسنی کوکل
گفتید	دیدیکز	دل نگاشتم	کوکل تخته سنه نقش ایتدم

ماضی نقلی ثانی معلوم

آموخته	اوکرنمش	آموخته اید	اوکرنمشسکز
آموخته اند	اوکرنمشلر	آموخته ام	اوکرنمشم
آموختهٔ	اوکرنمشسین	اموخته ایم	اوکرنمشز

تطبیقات

آنانکه دل	آنلرکه کندو	بکام دل رسیده	کوکللرینك
خودشان را	کوکللرینی	اند	مرامنه ایرمشلردر
بعلم آراسته اند	علم ایله تزیین ایتمشلر	شما آردرا	سزاونکزی

* یاء خطاب بعضکره حکایت معناسنی متضمن اولدیغیچون تطبیقاتده بومثاللرله ارائه اولنمشدر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
پخته اید	آله‌مش سکز	یعنی وقت جوانیٔ	یعنی سزك
و پرویز را	والکی	شما گذشته	گنجلك زمانکز
آویخته اید	آصمشسکز	است	چکمشدر

❋ حکایهٔ حال ماضی شهودی ❋

می‌آموخت	اوکرنیور ایدی	می‌آموختند	اوکرنیور ایدیلر
می‌آموختی	اوکرنیور ایدك	می‌آموختم	اوکرنیور ایدم
می‌آموختید	اوکرنیور ایدیکز	می‌آموختیم	اوکرنیور ایدك

❋ تطبیقات ❋

هرکس حال این بچه رامی دانستند	هرکس بوچوجغك حالنی بلیور ایدیلر	ماباو از دور آفرین میکردیم	بز اکا اوزاقدن تحسین ایدر ایدك
درس خود را از دیگران بهتر میدانست	سائرلردن درسنی دها ایو بیلیور ایدی	من هم این کودك رامی شناختم	بن دخی بوچوجغی طانیور ایدم

❋ حکایهٔ حال ماضی در ماضی یعنی ماضی بعید ❋

آموخته بود	اوکرنمش ایدی	آموخته بودید	اوکرنمش ایدیکز
آموخته بودید	اوکرنمش ایدیلر	آموخته بودم	اوکرنمش ایدم
آموخته بودی	اوکرنمش ایدك	آموخته بودیم	اوکرنمش ایدك

﴿ تطبیقات ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیروز شاگردان درسشان را آموخته بودند	دون شاگردلر درسلرینی اوکرنمش ایدیلر		
من خریطه هارا	بن خریطه لری	ازکه گرفته بودید	کیمدن المش ایدیکز
در اینجا آویخته بوده	بورایه آصمش ایدم	ازکتاب فروشان گرفته بودم	کتابجیلردن المش ایدم
و آنکتابهارا	اوکتابلری		

﴿ ماضی شهودی ثانی مجهول ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
آموخته شد	اوکرنلدی	آموخته شدید	اوکرنلدیکز
آموخته شدند	اوکرنلدیلر	آموخته شدم	اوکرنلدم
آموخته شدی	اوکرنلدك	آموخته شدیم	اوکرنلدك

﴿ تطبیقات ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
هرکس خوب شناخته شد	هرکس ایو طانیلدی	شمادر مکتب اعدادیه نوشته شده اید	سز اعدادیه مکتبنه یازلمشسکز
حیله بازیٔشان دانسته شد	حیله کارلقلری بیلندی	ماهم درمیان شما آمیخته شدیم	بزده سزلك ایچکزه قرشدیرلدق
من هم در شکارها پخته شدم	بن دخی بو ایشلرده پشمش اولدم	توهم پخته شدهٔ	سنده کامل اولمشسکز

ماضی ثانی نقلی مجهول

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
آموخته شده است	اوکرنلمش در	آموخته شده اید	اوکرنلمشسکز
آموخته شداند	اوکرنلمشلر	آموخته شده ام	اوکرنلمشم
آموخته شدهٔ	اوکرنلمشسن	آموخته شده ایم	اوکرنلمشز

تطبیقات

ایشان به مکتب	بونلر مکتب	ماهم مانند ایشان	بزدخی انلر کبی
سلطانی	سلطانی یه	نوشته شده ایم	یازلمشز
نوشته شده اند	یازلمشلر	توچرا	سن نیچون
اجرتهای ایشان	انلرك اجرتلریده	فریفته شدهٔ	الدانیلمشسن
هم گرفته شده است	النمشدر		

فعل مضارع دالی معلوم

بیند	کورر	بینی	کوررسن	بینم	کوررم
بینند	کوررلر	بینید	کوررسکز	بینیم	کوررز

تطبیقات

هرکس جزای عملش را بیند	هرکس عملنك جزاسنی کورر

فارسی	ترکی
هرکجا باشد نیك	نرده اولور
رانیکی و بدرا	ایسه‌ایویه
بدی رسد	ایولك وکوتی‌یه
	کوتیلك ایریشور
بزرکی	بیوکلك
وتوانکری	وزنکینلك بزه
بما خوش آید	خوش کلور
چند چیز	برقاچ شی بریره
بیکجا جمع آید	کلدکده
بسیار را	چوغی تشکیل
ترکیب کنند	ایدرلر
بچه‌کان	چوجقلر

فارسی	ترکی
تنك ظرف	خفیف المزاج
شوند	اولورلر
بچه‌کان کوشش	چالیشان
کنندکان رادوست	چوجقلری
دارم	سورم
حدود علم	علم ومعارفك
ومعارف بافق	حدودی افقه
می ماند	بکزر
چه قدر	هرنقدر اکا
نزدیکترروی	زیاده یقین
آنها آنقدر	کیدرسن انلر
دورترشوند	اوقدردها
	اوزاق اولورلر

فعل مضارع تائی معلوم

آموزد	اوکرنر	آموزی	اوکرنرسن	آموزم	اوکرنرم
آموزند	اوکرنرلر	آموزید	اوکرنرسکز	آموزیم	اوکرنرز

تطبیقات

شان وشهرت مارا فریبد	شان وشهرت بزی الدادیر

فارسی	ترکی
ایشان بعد فصول	بونلر فصول
اربعه آرامکاه	اربعه عددنجه
خواهند	اقامتکاه استرلر
توکه امروز	سنکه بوکون
بردیکران	سائرلرینه
خندی	کولرسن
فردا بتو	یارین سکاده
دیکران هم	سائرلری دخی
خندند	کولرلر

❋ مجهول مضارع ثانی ❋

فارسی	ترکی
آموخته شود	اوکرنیلور
آموخته شوند	اوکرنیلورلر
آموخته شوی	اوکرنیلورسن
آموخته شوید	اوکرنیلورسکز
آموخته شوم	اوکرنیلورم
آموخته شویم	اوکرنیلورز

❋ تطبیقات ❋

فارسی	ترکی
اکر امروز	اکر برکسه بوکون
کسی درکاری	برایشده کاله
پخته شود	ایررایسه
فردا آنکس	یارین اوآدم
از زحمت آنکار	اوایشك
رسته شود	زحمتندن قورتلش اولور
اکر از غیبت	اکر آدملرك
مردمان دهان	غیبتندن اغزی
بسته شویم	باغلی اولور ایسه‌ك
ماهم درجهان	بزدخی دنیاده
آسوده شویم	راحت اولورز

❃ امر دالیٔ معلوم ❃

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
ببیند	کورسون	ببین	کور	ببینم *	کوره‌یم
ببینند	کورسونلر	ببینید	کورکز	ببینیم *	کوره‌لم

❃ تطبیقات ❃

شاکردان را	شاکردانه	بکو ادب	سویله ادب
امر بکنید	امر ایدیکز کندی	بیاموزند	اوکرنسونلر
درسهای خود	درسلرینی	ایشانرا تحسین	انلری ثنا
شانرا بخوانند	اوقوسونلر	بکنم	ایده‌یم
مشقهارا	مشقلرینی	درهر جانام	هریرده انلرك
بنویسند	یازسونلر	ایشانرا به	اسملرینی ایولك
		نیکی ببریم	ایله یاد ایده‌لم

❃ امر تائی معلوم ❃

بیاموزد اوکرنسون	بیاموز	اوکرن	بیاموزم	اوکرنه‌یم
بیاموزند اوکرنسونلر	بیاموزید	اوکرنکز	بیاموزیم	اوکرنه‌لم

امرك متکلم صیغه‌سی یکده استعمال اولنماز ایسه‌ده بوراده
ژ صیغه‌لر صره‌سنده کوسترلمشدر

﴿ تطبيقات ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
رازخودرانهان	سرکی کیزلی	بکویید	سویلیکز
بدار	طوت	درسهارا	درسلری
سخن راراست	سوزی طوغری	درست بدانید	طوغری بلله‌یکز

﴿ مجهول امردالی ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بدیده شود	کورلسون	بدیده شوید	کورلکز
بدیده شوند	کورلسونلر	بدیده شوم	کوریله‌یم
بدیده شو	کوریل	بدیده شویم	کوریله‌لم

﴿ تطبيقات ﴾

فارسی	ترکی
این امرنامه یکباره بدیده شود	بو امرنامه برکره کورلسون
بچکان بخانهٔ شان بپرده شوند	چوجقلر اولرینه کتورلسونلر
مبادا که دل بیازرده شویم	اولمیه که قلبی اینجنمش اوله‌لم
درکارهای خوب نام بپرده شو	ایو ایشلرده اسمی کتورلمش اول

﴿ مجهول امرثانی ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بیاموخته شود	اوکرنیلسون	بیاموخته شوند	اوکرنیلسونلر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بیاموخته شو	اوکرنیل	بیاموخته‌شوم	اوکرنیلرم
بیاموخته‌شوید	اوکرنیلکز	بیاموخته‌شویم	اوکرنیلورز

❋ تطبیقات ❋

مرددانابشناخته عالم‌آدم‌طانلمش		نمیخواهم که	ایستمیورم که
شود	اولور	ریسمان دوستی	محبت‌ایپی
به‌خوی‌نیك	ایی طبیعتله	بکسسته‌شود	قرلمش اوله
بشناخته‌شوید	طانمش‌اولکز		

❋ نهی دالیٔ معلوم ❋

نبیند	کورمسون	مبین	کورمه	نبینم	کورمیه‌یم
نبینند	کورمسونلر	مبینید	کورمیکز	نبینیم	کورمیه‌لم

❋ تطبیقات ❋

هیچ‌وقت	هیچ بروقت	در بارهٔ این	بوایشك
بعیب‌دیکران	بشقه‌لرك عیبنه	کارزجت	خصوصنده‌زجت
مخند	کولمه	مکشید	چکمیکز

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
باو بگوکه	اکا سویله که	ضایع نکنند	ضایع ایتمسونلر
خود را مدح	کندینی مدح	میباید که	کرکدر که
نکنند	ایتمسون	از دائرهٔ ادب	دائرهٔ ادبدن
ایشانرا بگوکه	آنلره سویله	بیرون نشویم	دیشارو چیقمیه لم
عمر خودشانرا	کندی عمرلرینی		

﴿ نهی تائی معلوم ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
نیاموزد	اوکرنمسون	میاموزید	اوکرنمیکز
نیاموزند	اوکرنمسونلر	نیاموزم	اوکرنمیم
میاموز	اوکرنمه	نیاموزیم	اوکرنمیه لم

﴿ تطبیقات ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
قت بکن تا ترا	دقت ایت تا کیم سنی	تو هم مرا	سنده بنی
در سخنت	سوزکده	فراموش مکن	اونوتمه
نگیرند	طوتمسونلر	در بزد مردمان	خلقك عندنده
من ترا فراموش	بن سنی فراموش	از بدخویان	کوتی خویلیلردن
نکنم	ایتمم	نشناخته شویم	طانیلمش اولمیه لم

اسم فاعل

امرك آخرينه بر (ننده) لفظی علاوه سیله حاصل اولور

فارسی		ترکی		فارسی		ترکی	
مفرد		جمع		مفرد		جمع	
بیننده		بیننده کان		آموزنده		آموزنده کان	
کوریجی		کوریجیلر		اوکرنیجی		اوکرنیجیلر	

تطبیقات

آن آفریننده جهان وروزی	اودنیایی خلق وحیوانلره
دهنده جانوران ودانندهٔ	روزی ویرن وکیزلی سرلری
رازهای نهان پردهٔ ناموس	بیلان الله بزم ناموس پرده مزی
مارا بافشای کناهان ماندرد	کناهلر یمزی اظهارله یرتمسون

اسم مفعول دالی وتائی

اشبو اسم مفعول صیغه سی بعضکره ماضی نقلی صیغه سیله مشترك اولوب انجق قرینه ایله بر برندن فرق اولنور مثلا ریخته دوکلش معناسنه اولنجه ماضی نقلی ودوکیلمش معناسنه اولنجه اسم مفعول اولور . ولکن بعضیلر ماضی نقلی یی اسم مفعول یاپمق ایچون مذکور ماضینك آخرینه بر (شده) لفظی علاوه ایدرلر . مثلا (دیده شده) دیرلرکه اولزمان معناسنی کوریلمش دیمك اولور .

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیده	کورلمش	آموخته	اوکرنیلمش
دیدکان	کورلمشلر	آموختکان	اوکرنیلمشلر

تطبیقات

این کتاب برکزیده است	بومنتخب کتابدر	آیاخطای او دیده شده است؟	عجبا انك خطاسی کورلمش میدر؟
آیامکتوب ما بشمار سیده است؟	عجبا بزم مکتوبمز سزه ایرشمش میدر؟		

منفی اسم مفعول

نادیده	کورلمامش	نیاموخته	اوکرنیلمامش
نادیده کان	کوریلمامشلر	نیاموختکان	اوکرنیلمامشلر

تطبیقات

این خوی ناپسندیده است	بوبکنیلمامش اخلاقدر	این کار کار ناکردنیست	بو ایش ایشلنلمیه جق ایشدر
سخن ناکفته ماند	سوز سویلنمامش قالدی	ایشان چندی ناپخته کانند	بونلر برطاقم خام آدملردر

❋ مبالغه ایله اسم فاعل سماعی و صفت مشبهه ❋

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بینا	چوق کوریجی	کویا و کویان	چوق سویلیجی
اموزکار	چوق اوکرنیجی	خندان	کولیجی
آمرزکار	چوق عفو ایدیجی	کریان	اغلیجی
خریدار	چوق الیجی	سوزان	یانیجی و یاپاقیجی
دانا	چوق بیلیجی	افتان*	دوشیجی
توانا	چوق قدرتلی	خیزان *	قالقیجی
شنوا	چوق ایشیدیجی		

❋ تطبیقات ❋

ای امرزکار	ای عفو ایدیجی الله	پنهان نیست	کیزلو دکلدر
کناهان مارا	بزم کناهلریمزی	مدتیست که من	بر مدتدر که بن
بیامرز	عفو بیورسون	با دل سوزان	قلبی یانیجی
از دانای راز	کوکلری سرینی	غمناکم	غملی یم
قلوب و بینای	بیلان دن و عیبلری	و دشمنان من	بنم دشمنلرم
عیوب این چیز	کورندن بوشی	شادمانند	مسرور درلر

* بونلر برابر کلدکلری زمان صیغهٔ حالیه دیرلرکه اول زمان دوشه قالقه معناسنی افاده ایدر « نالان کریان » کبی

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
زبانم نوحه گویان وچشمم	دیلم مرثیه سویلیجی وکوزم	گریه کنان است	اغلیجیدر

اسم مکان اسم زمان

اشبو اسم زمان واسم مکان بعض اسمك آخرینه (گاه) لفظی علاوه‌سیله حاصل اولو

درگاه	قپـو	گاه	اویقو محلی ویاوقتی
بارگاه	رخصت محلی	شبانگاه	گیجه وقتی
خرگاه	کوشك محلی	سحرگاه	صباه وقتی
خیمه‌گاه	چادر محلی		

تطبیقات

ازدرگاه ایزد متعال وازبارگاه حضرت کبریای لایزال امیداست که این رساله برخوانندگان ومطالعه کنندگان مسعود ومبارك شود .

بناء مره — اسماء عددك آخرلرینه (باره) ویا (بار) لفظنك علاوه‌سیله یاپیلور « یکبار . «وباره » گبی معناسنی برکره ایکی کره دیمکدر .

بنـاء نوع — اسمی مناسـب صفتلرله توصیف ایتمکله یاپیلور (لطف شاهانه . رزم دلیرانه) گبی معناسـنی « شاهه لایق لطف و بیوکلی غوغا » دیمکدرکه بو صـفتلر لطفك وغوغانك نوعنی، بیان ایتدکلری ایچون موصوفنه بناء نوع دینور

ادات ایکی قسمدر بری ادات مفرده ودیکری

ادات مرکبه‌در ادات مفرده

ا ب چ ك م ن و ی — وامثالی کبی . (ا) اداتی ندا ایچون اسمك آخرینـه علاوه اولنور « خذایا » کبی معناسی ای الله دیمکدر . (ب) اداتی برچوق معنـایی افاده ایدر ایسـه‌ده بعضاً معناسز اوله‌رق تزیین لفظ ایچون فعله داخل اولوب بأزائده تسمیه اولنور . اسمك اولنه کتوریلور ایسه مفعول الیـه اداتی اولور ویا قسم اداتی اولور . د ا — « بشمـا میکویم » کـبی معنـاسی سزه دیورم دیمکدر . «۲» — « بجان شما دروغ نمیکویم » کبی معنـاسی جانکزه قسم اولسون یلان سویلیورم دیمکدر یایه متصل اولنجه اسملرده ادات نفی اولور « بی کار » کبی ایشسز دیمکدر . (چ) هاء رسمیه‌یه متصل اولنجه « نه » معناسنه استفهام اداتی اولوب بونکله اشـیادن سـؤال اولور . اکثریا ادات خبر اولان « است » لفظنه متصل اولنجه هاسی سـاقط واسـتك الفی یایه قلب اولنه‌رق « آن چیست » دینور که اوندر دیمکدر ورایه متصل اولدقده نیچون معناسنی افاده ایدر (چرا) کبی (ك) اسمك آخرینه متصل اولنجه تصغیر اداتی اولور تنکیم مثـالی مرور ایلدی . (ك) هاء رسمیه‌یه متصـل اولدقده استفهام اداتی اولوب بونکله اشخاصدن سؤال اولنور مثلا « که » کیم دیمك معناسنه کلور بعضاً ادات خبر اولان است

لفظنه متصل اولور مثلا « آن مردکیست » دینور که او آدم کیمدر دیمکدر واکثریا حرف بیانیه اولور « انانکه » لفظنده اولدیغی کبی . (م) اداتی امر حاضره داخل اولنجه امر حاضری نهی حاضره تبدیل ایدر « مکن » ده اولدیغی کبی ایتمه دیمکدر . (ن) اداتی فعللرده ادات نفی اولور « نکنند » معناسی ایتمز دیمکدر . (و) حرف عاطفه‌در . (ی) اداتی اسمك آخرینه لاحق اولدقده وحدت معناسنی افاده ایدر « شخصی » ده اولدیغی کبی معناسی برشخص دیمکدر بعضا فعل ماضینك مفرد غائبك آخرینه لاحق اولورده خطاب ضمیری اولور و بعضاً حکایت حال ماضی معناسنی افاده ایدر « کردی » کبی ایتدك وایدر ایدی دیمکدر بعضاً ادات مصدر اولوب اسمك آخرینه داخل اولنجه مصدر معناسنی افاده ایدر « نیکی . بدی » کبی ایولك وکوتولك دیمکدر .

❋ ادات مرکبه ❋

(در) (بر) (را) (از) (تا) (اکر) (هرکز) (هر) (هرآیینه) (مر) (کاش) (زهی) (آیا) (کی) (زنهار) (ور . کین . ناك . مند) (وار . انه) (بان) (ستان . لاخ . زار . دان . سار . کده) (وش . آسا . سان) (چون) (چسان) (لیك) (بلکه) (مکر (نیز . باز . هم) — (در) ادات ظرفدر « درخانه » کبی اوده دیمکدر . (بر) ادات استعلادر « برتخت » تخت اوزرینه

دیمکدر . (را) ادات مفعولدر تخصیص و تعلیل ایچون کاور « مرا » بکا و یا بنی و یا بنم ایچون دیمکدر . (از) ادات ابتدادر « از انجا » کبی که معناسی اورادن دیمکدر . بعضکره تخفیف اولنه‌رق « زانجا » دینور . بعضکره (از) و (زان) اداتی تملیك معناسنی افاده ایدر آن‌چیز از منست و یا از ان منست کبی اوشی بنم مالمدر دیمکدر . (تا) ادات انتهادر « تا اینجا » کبی بورایه قدر دیمکدر . (اکر) ادات شرطدر « اکر آموزی » کبی او کردیر ایسك دیمکدر . (هرکز) ادات تأبیددر « هرکز نخورم » کبی اصلا یمم دیمکدر . (هر) سورکلی‌در « هرکس » کبی معناسی هرآدم دیمکدر . (هرآیینه) ادات تأکیدر « هرآیینه خواهی رفت » البته کیده‌جکسین دیمکدر (مر) ادات تحقیقدر د مر اورا سزد « البته » اکا لایقدر دیمکدر . (کاش) ادات تمنیدر « کاش رویت اندیدندی » نولیدی یوزکی کورمیه ایدیلر دیمکدر . (زهی) ادات تعجبدر « زهی تصور باطل کبی » نه باطل تصور دیمکدر . (ایا) ادات استفهامدر . « آیا اینجا کسی هست » کبی معناسی بوراده کیمسه وارمیدر دیمکدر . (ی) ادات مصدر « بخشنده‌کی » بغشلانمق دیمکدر . (زنهار) ادات تحذیردر . « زنهار مرو » کبی معناسی صاقین کیتمه دیمکدر .

(ور) (کین) (ناك) (مند) ادوات اتصافدر . مثلا « تاجور » « غمکین . غمناك » « . درد مند » تاجلی . غما ودردلی دیمکدر . (وار) (انه) ادات لیاقتدر دشاه

شاهانه د شاهه لایق دیمکدر ۰ (بان) ادات صیانتدر «باغبان ۰ دربان » کبی باغجی وقپوجی دیمکدر ۰ (ستان ۰ لاخ ۰ زار ۰ دان ۰ سار ۰ کده وامثالی) ادوات ظرفدر « کلستان » کل محلی د سنکلاخ د طاشلق محل دکلزار دکللك د نمکدان د طوزلق « کوهسار » طاغلق د اتشکده ومیکده د اتش محلی وشراب محلی دیمکدر ۰ (وش ۰ آسا ۰ سان) ادوات تشبیهدر « مهوش » آی کبی « جنت اسا » جنت کبی « سروسان » سرو کبی ۰ (چون) نیجه ۰ (چسان) نصل و (لیك) لکن کبی ادات استدراکدر (بلکه) ادات اعراضدر ۰ (مکر) ادات استثنادر ۰ (نیز ۰ باز ۰) ادوات تکریرهم ادات عطف واشتراکدر ۰

❋ عربیده اولدیغی کبی ❋

فارسیده دخی جملهٔ اسمیه ایله جملهٔ فعلیه بولنور ۰ جملهٔ اسمیه مبتدا وخبردن وجملهٔ فعلیه فعل ایله فاعل ویا نائب فاعلدن ترکب ایدن جمله‌لردر ۰ بونلره (ترکیب اسنادی) و و (کلام) دینور ۰

جمله‌لر یا (جملهٔ تامه) ویا (جملهٔ متممه) اولور جملهٔ تامه مسند ومسند الیه ایله (است ونیست) کبی ادات ر بطلر وضمائر نسبیه‌لرله تمام اولان جمله‌لردر ۰

سابقده کذران ایدن امثله جملهٔ تامهٔ فعلیه اولدقلری کبی

و(خدا بزرك است) و (زمين كرداست) مثللو جملهلر رنجی جملهٔ تامه اسميهلردر اشـته بوايكی مثـالده خدا و زمين مبتدا ومسـند اليه و بزرك وكرد لفظلری خبر ومسند اولوب است لفظی ادات ربطدر ٠

بعضكره فارسيده مبتدا وخبردن عبارت اولان ايكی جملهلردن اولكنده بولنان ادات ربط ايله ايكنجينك ربطندن اكتفـا ايديلور ٠ مثال (اين خط قاوس است ياپر طـاوس) كبی جملهٔ متممه اركان اصليهسـندن برينك معناسنی اكمال ايچون مفاعيل خمسه دنيلان مفعول به ومفعول اليه ومفعول له ومفعول فيه ومفعول معه ايله حال وصفت واضافت واسـتثنادن برينه محتاج اولنان جملهلردر مثلا اشبو (درروز پنجشنبه مرابادیكر شاكردان برآی مسابقب بمعارف خواستند) كبی ٠

بوراده باشليجه جمله د خواسـتند د لفظی اولوب سائر لفظلر هپ انك معناسنی تكميل ايچون متممات جمله دنيلان شـيلردر تكيم در روز لفظی خواستند فعلنك مفعول فيهی وپنجشـنبه لفظنك مضافی و برآی مسابقت لفظی مفعول له و با ديكرلفظی شـاكردانك صفت مقدمی وشاكردان فعل مذكورك مفعول معهسی ومرا لفظی مفعول بهی و بمعارف لفظی مفعول اليهیدر بوجهتـله (در) مفعول فيـه وظرف اداتی (با) مفعول معه اداتی ورا مفعول به اداتی و (برآی) مفعول له اداتی و (به) مفعول اليه اداتی اولديغی كبی بونلردن (با) بعضكره (به) مقامنده و (به) (در) (را به) مقامنده استعمال اولنور ٠

(حال) فعل زمانده فاعلنك و يا مفعولنك قنغى حال وهيئتده بولنديغنى بيان ايدر لفظدر مثلا (روزى ديدنش كه افتان وخيزان ميكر يزد) وكذا (اورا بادل فرحان وشادان ديدم) عباره‌لرنده افتان وخيزان « ميكر يزد » فعلنك فاعلنك هيئتنى و بادل فرحان وشادان « ديدم » فعلنك مفعولنك هيئتنى بيان ايدر .

صفت بلا اسناد موصوفنده بولنان معنايه دلالت ايدن بر لفظدر كه موصوفنك آخرى مكسور وكنديسنك آخرى ساكن اوقنور ومجموعى « تركيب توصيفى » تسميه اولنور مثلا (چشم سياه . قامت بلند) كبى بعضكره موصوفنه تقدم ايدرك آخرى ساكن قلنمغله وصف تركيبى ياپيلور .

وصف تركيبى بر مركبدر كه موصوفنك صفتى اسم منسوب و يا اسم فاعل و يا اسم مفعول معناسنه كاور بوده برقاج قسمدر برى براسم موصوفك صفتنى كندوسى اوزرينه تقديميله آخرى ساكن قلنه‌رق ياپيلور « سيه چشم وبلند قامت » كبى قره كوزلى و يوكسك بويلى ديمكدر . و بو اسم منسوب معناسنه‌در (٢) امر حاضرك اولنه براسم علاوه‌سيله ياپيلور . « راستكو وسخندان » كبى طوغرى سويليجى سوز بيليجى ديمكدر بوده اسم فاعل معناسنه‌در (٣) ماضى نقلى ويا اسم مفعولك اولنه براسم علاوه‌سيله ياپيلور « جهانديده » كبى دنيا كورمش ديمكدر بوده اسم مفعول معناسنه‌در . اضافه بر كلمه‌يى ديكر بر كلمه‌يه علاوه ايتمكه دير لر اولكنه مضاف وايكنجى‌يه مضاف اليه

ومجموعنه (ترکیب اضافی) دینور اکر مضافك مضاف الیهه تخصیصنی افاده ایدرسه (اضافهٔ لامیه) دینور (کتاب‌من ٠ خامهٔ تو) کبی‌که بوراده کتاب بنم وخامه‌سنك اولدیغنی کوسترمکیچون « کتاب » من‌لفظنه « وخامه » تو لفظنه اضافه اولنمشدر ویا مضاف الیه مضافك نوعنی بیان ایدرسه (اضافهٔ بیانیه) اولور (کتاب کلستان) (روز پنجشنبه) (درخت کل) کبی‌که کلستان مضافی اولان کتابك قنغی کتاب وپنجشنبه مضافی اولان روزك قنغی روز وکل درختك قنغی درخت اولدیغنی بیلدرمکیچون اضافه اولنمشدر ٠

اکر مضافك آخرنده (هاء) رسمیه و (یاء) ساکن بولنور ایسه برهمزهٔ مکسوره ایله مضاف الیهه ربط اولنور « خامهٔ تو ٠ منشیٔ شما » مثالمزده اولدیغی کبی و (واو) ساکنه ویا الف بولنور ایسه بریاء مکسوره کتوریلور « بانوی مملکت ودانای زاز » کبی فارسیده تتابع اضافات ترکجه‌ده اولدیغی کبی اوقدر ثقیل کورنمز نتکیم اشبو (آبکارانجهٔ « تاب نظارهٔ مصائب خواتین حرمسرای نبوت » نیاورده‌در پس پردهٔ حجاب متواری کشتند) عبارهسنده التی لفظ بربرینه اضافه اولنمغله برابرینه اوقدر ثقیل دکلدر حالبوکه اکر بوعباره ترکجه‌یه ترجمه‌اولنسه نه‌درجه‌لرده ثقیل‌اولدیغی میدانه چیقاره وبرده (ترکیب مزجی) واردرکه بوده بیثلرنده نه نسبت ونه اضافت ونه‌وصفیت بولنمیان ایکی‌کلمه‌دن مرکب‌اسمدر (پانصد) کبی کرك اشبو ترکیب‌اضافی‌وکرك ترکیب مزجی کبی ترکیبلره

ترکیب ناقص دینورکه سو یلندکده مخاطبه فائدهٔ تامه اعطا ایتمز استثنا دخی ماسبقده‌کی جمله‌نك حکمندن لاحق بولنان کلمه ویا جمله‌نك حکمی خارج بولندیغنی (اما . لیك ولیکن . مکر .) کبی استثنا اداتلری ایله افهام ایدن شیدر مثلا (جوانی دیدم خوش لهجه نیکو شمائل « اما آثار حزن واندوه درجبههٔ حالش لایح بود) ترکیبنده اولدیغی کبی .

جملهٔ اسمیه‌ده مبتدانك حقی تقدم ایسه ده بعضکره لفرض خبر مبتدایه تقدم ایدرك ادات ربط مبتدایه متصل اولور (روزی دهندهٔ ماخداست) کبی‌که بوراده روزی دهنده خبر مقدم وخدا مبتداء مؤخر اولوب « است ادات » ربطدرکه مبتدایه متصل اولمشدر وکذلك جملهٔ فعلیه‌ده اولان خبر دخی مبتدایه تقدم ایدرك بادئ نظرده جملهٔ فعلیه ظن اولنور (کفتند خلایق‌که توئی خاتم ثانی) کبی‌که بونك « اصلی خلایق کفتند » در مبتدا وخبردن هربرینك حذفی جائز اولدیغی کبی بعضکره فعل دخی خذف اولنه‌رق مفعولی اولان مصدر فعلك یرینه قائم اولور مثالی (ای مملکت طرب‌که رسیدی بآرزو) کبی بواصلنده « طرب کن » ایدی .

فارسیده فعلك متعلقاتی کندی اوزرینه تقدم ایتمك شیوه لساندن ایسه‌ده بعض کره ضرورت وزن واغراض سائره‌دن طولایی فعل دخی متعلقاتی اوزرینه تقدم ایدر (رسیدمژده‌که ایام غم نخواهد ماند) مصرعنده اولدیغی کبی جمله یاجملهٔ اخباریه ویاجملهٔ انشائیه اولور جملهٔ اخباریه صدق وکذبه

احتمالی اولان جمله‌لردر مبتدا وخبرله ماضی وحال واستقبال معناسنده بولنان جمله‌لر کبی ۰

جمله‌ٔ انشائیه صدقه وکذبه احتمالی اولمیان جمله‌لردرکه طلبی وغیر طلبی قسملرینه منقسمدر ۰ طلبی امر ونهی ودعا وشرط وتمنی واستفهامی شامل اولان جمله‌لردر مثاللری (ادب آموزید جاهل مشـوید ۰ وآفتاب معارف درخشان باد ۰ اکر علم آموختی ازجهل رسـتی ۰ کاشـکی درایام جوانی از مکتب بیرون نکشتمی) کبی وغیر طلبی جمله‌ٔ قسمیه‌درکه (بنام آنکه نامش حرز جانهاسـت) کبی اکثریا عباره‌لری تشـکیل ایدن جمله‌لر (جمله‌ٔ اصلیـه) و(لاحقه)لردن عبـارت اولورلر (جمله‌ٔ اصلیه) برمقصده مبنی ایراد اولنان جمله‌لردر (جمله‌ٔ لاحقه) جمله‌ٔ اصلیـه‌نك معناسـنی تعیین واتمام ویا ایضاح وافهام ایچون ایراد اولنمش جمله‌لردر (جمله‌ٔ لاحقه)(معینه) (وموضحه) قسملرینه منقسم اولورلر ۰

جمله‌ٔ لاحقه معینه (جمله‌ٔ شرطیـه) و(جمله‌ٔ مقولیـه) و(جمله‌ٔ استینافیه) کبی جمله‌لردرکه بونلر عادتا جزا وقوکبی جمله‌ٔ اصلیه‌لرینك مفهومنی اتمام وتکمیل ایچون کلامده ایراد اولنورلر ۰

بوندن اکلاشلدیغنه کوره (کلام) دائما مخاطبه صحت سـکوت افاده ایدر جمله‌نك ایسـه بعضیسی افاده ایدر بعضیسی ایتمز جمله‌ٔ شرطیه‌نك مثالی (اکر روزی مرا دولتی روی نماید تراهر شـغلی که باید تفویض کنم) کبی ایمدی بوراده جمله‌ٔ

اولی اولان شرطیه جمله‌سی ثانیه اولان جزا جمله‌سنه لاحق اولمشدر .

❋ جملهٔ مقولیه‌یه مثال ❋

امام کسائی کویدکه (درایام تحصیل علوم اوقات خودرا بفقر وفاقه میکذرانیدم و بامداد چون صبح صادق پیراهن نیلکون شب راچاك میکرد من دراعهٔ طلب پوشیده بمدرسه می شتافتم) .

❋ جملهٔ استینافیه ❋

ماقبلنده بولنان جمله‌نك مفهومندن خاطره توارد ایده‌جك سؤال ضمنی‌یه جواب وجملهٔ مذکوره‌یه علت متامنه واقع اولان جمله‌در .

❋ مثالی ❋

آثار اقبال سلاطین بتربیت خداوندان هنر باقی ماند « چه نتایج اقلام وفواید رایهای ایشان ابد الدهر برصفحهٔ روزکار پایدار می مانده (از تاریخ فرس) .

❋ جملهٔ لاحقهٔ موضحه ❋

جملهٔ اولانك معناسنی ایضاح ایچون ایراد اولنان جمله‌در (جملهٔ تفصیلیه) و(جملهٔ تفسیریه) و(جملهٔ توصیفیه) (وجملهٔ بیانیه) و(جملهٔ اضرابیه) و (جملهٔ معترضه) کبی .

﴿ جمله تفصیلیه یه مثال ﴾

بازمرغ خانکی رابه بیوفائی منسوب کرده کفت « باوجود انکه آدمیزادر برکردن توحق نعمت وتربیت است چون عزم کرفتن توکنند از پیش ایشان می کریزی واز بام بیام می پری » — (ازهمایون نامه)

﴿ جمله تفسیریه یه مثال ﴾

آن پسر جوانی بود بتجارب مهذب نکشته « یعنی کرم وسرد جهان نچشیده وسیلی دست روزکار نخورده » — (ازتاریخ فرس)

﴿ جمله توصیفیه یه مثال ﴾

بعدازاندك زمانی ازمه که پسری متولد شد که اشعهٔ جمالش طبانچه بررخسار آفتاب زدو صفای دیدارش داغ رشك برجبین ماده نهاد » — (ازتاریخ عجم)

﴿ جملهٔ بیانیه یه مثال ﴾

آن مرد شخص ایست « که کوی فراست ازابنای زمان ربوده وبرهان کیاست بجهانیان نموده انوار مفاخر او برچهرهٔ ملك تابان وآثار مظاهر او برجبههٔ عصر نمایان بود » — (ازتاریخ فرس)

﴿ جملهٔ اضرابیه ﴾

ماسبق بولنسان جمله‌یی برطرز آخرده ایراد اتمکه دیرلر مثالی

(برهمن ببالا نگریسته زنی رادیدکه تنبول میخورد و آب دهان می ریزد « نه زن بلکه ماهی رادیداز افق دریچه طالع شده ازدهان شفق می اندازد وخورشیدی رامشاهده نمودکه ازمروارید دندان لعل آبدارمی پاشد » — (ازتاریخ هند)

❋ جملهٔ معترضه ❋

ایکی جملهٔ مطرده بیننه بعض مقصددنناشی بشقه بر جملهٔنك دخولنه دیرلر مثالی (امام محمد بن حسن شیبانی بمجلس هارون الرشید آمد (هارون) ازبرای او قیام نمود ودر پیش او بدوزانونشست « خداهردورا بیامرزاد » ندما گفتندکه این معنی هیبت سلطنت راز یان دارد (هارون) گفت هرهیبتی که بتواضع علمازائل گرددقابل زوال باد » — (ازتاریخ خلفا)

❋ حکایت تاریخیه ❋

شمس المعالی (قابوس) که پادشاه جرجان وطبرستان بودعلم و فضیلت اوشهرت تمام دارد (قابوسنامه) که از مؤلفات اوست تاحال درمیان است وخط نسخ و ثلث راچنان نیکو نوشتی که هرگاه سطری ازخط اوبنظر (صاحب عباد) رسیدی گفتی این خط قابوس است یاپرطاوس ·

❋ حکایت ❋

(صاحب عباد) وزیر (آل بویه) که مانند اووزیر کامل کم

نشـان دهنـد درعلم و فضل یگانهٔ روزکار بود ودرکیـاست وفراست وفصاحت و بلاغت معروف صغار و کبار بود در بعض کتب بنظر احقر رسـیده‌که چهار صدشتر کتابخانهٔ (صاحب) می کشـید چون و فات یافت نعش اورا بنماز کاه آوردند امرای دیلم پیش تابوت اوسربسجده نهادند •

﴿ حکایت ﴾

(ابوعلی ابن مقله) که واضع خط نسخ است مشاهیر وزراء بنی عباس بود روایت کردکه پیش ازتصدی امر وزارت درشهر فارس محبوس بودم امیرفارس (یاقوت) بودروزی دبیر یاقوت نزدیك من‌آمده کفت ترا امیرسلام میرساند ومیکویدکه میل من باستخلاص او بسـیار است امادیر استکه کفته اند (المأمور معذور) من بمحافظت مأمورم اکنون آرزو یی داشـته باشی بفرمای‌که مبذول است من‌کفتم مدتیست‌که قبض عظیم برخاطر استیلا یافته واندیشهٔ عاقبت کار درلذت زندکانیٔ من‌نقصانی فاحش ظاهر ساخته امیر لطف فرماید مغنی را بفرستدتا لحظهٔ ازسماع نغمـات خاطر حزین را بهجتی ودل غمکین را مسرتی روی نماید چون التماس کردم دبیر یاقوت رفت ومغنیٔ خوش لهجهٔ باسباب طرب نزدما فرستاد چون آنشخص آغاز سازکرد بیت اول که برزبان آورد من‌باآن تفأل نمودم‌آنروز روزشنبه بود درشنبهٔ آینده یاقوت نزدما آمده زبان بتهنیتن کشوده مرا بوزارت خلیفه مژده داد ومثال (القاهر بالله) بمن نمود •

﴿ حکایت ﴾

(خواجه نظام‌الدین حسن) که ازاکابر وزراء سلجوقیه است وحالا مدرسهٔ نظامیه که دربغداد است ازماثر خیریهٔ اوست دراوائل حال کاتب (عمیدبن شادان) بود خواجه از (ابن شادان) رنجیده از بلخ بمرو آمد وسائط ووسائل برانگیخته خودرا بخدمت (جعفر بیك رسانید جعفر بیك) آثار کیاست وفراست دربشرهٔ خواجه مشاهده نموده اورابه پسر خود (الب ارسلان) سپرده گفت میبایدکه این مرد منشی تو باشد . بعداز (جعفر بیك) خواجه را (الب ارسلان) وزیر خود ساخت و بعداز او وزیر پسرش (سلطان ملکشاه) گردید وازین وزیر پرتدبیر درجهان ماثر (حسنه بسیار بوقوع رسید ازان سبب بنظام الملك) ملقب بود .

﴿ حکایت ﴾

(علی بن ابو هاشم) گوید (فضل بن سهل) که ازمشاهیر وزراء بنی عباس است قبل ازتصدی امر وزارت اورا بابرادر خود (حسن بن سهل) دیدم که هریك زنبیلی داشتندکه مایعرف خود شان‌را دران زنبیل نهاده بودند روزی ان زنبیلها را تفحص کردم تاکه بدانم دردرون آنها چسیت پیراهنی وازاری ودوموزهٔ واسطرلابی بود بعد از اندك زمانی دیدم‌که وزیر (مأمون) شده بود وهزار شتر بارو بنه ایشان رامی کشید .

﴿ حکایت ﴾

(محمد بن جابر) گوید در ایام بیکاری بافضل بن سهل براه

از دست شما برودمکو بیدکه ملك ویا مال ماتلف شد بلکه بکوییدکه عاریتی‌که اوروزی چند انتفاع کرفتیم استرداد نمودند .

﴿ حکمت ﴾

روزی بقراط حکیم در حکمت طبیعی سخن میکفت شخصی معارض اوکشته کفت مردم اینسخن ترا قبول ندارند حکیم کفت سخنی‌که در نفس الامر صدق وصوابست برمن لازم نیست‌که مردم را تکلیف نمایم تاازمن قبول کنند .

تمت

﴿ اخطار ﴾

شاکردلره ملکه ورسوخ کلمك ایچون اسملر ومصدرلر اوقوندیغی زمان یالکز انلر ایله اکتفا اولنمیه‌رق خارجدن برچوق اسم ومصدرلر وقواعده متعلق برطاقم امثله‌لر دخی یازدیرلملیدر کاه فارسی برکلام ویابرلفظك معناسی وکاه ترجمه برکلام ویابراسمك فارسیسی سؤال وفارسی عباره‌لرده بولنان صرف ونحوه دائر شیلر صوریله‌رق تحلیل وترکیب ایتدیرلملیدر .